

Установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў»

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы прарэктар БДУКМ

_____ Н. У. Карчэўская

«__» _____ 2018 г.

Рэгістрацыйны № ВД-____/вуч.

**ЭКАНОМІКА БІБЛІЯТЭЧНА-ІНФАРМАЦЫЙНАЙ
ДЗЕЙНАСЦІ**

*Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі
на вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці 1-23 01 11
Бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць (на напрамках),
напрамку спецыяльнасці
1-23 01 11-01 Бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць
(менеджмент)*

Вучэбная праграма складзена на аснове адукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі першай ступені ОСВО 1-23 01 11-2014 па спецыяльнасці 1-23 01 11 Бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць (па напрамках), вучэбнага плана ўстановы вышэйшай адукацыі па напрамку спецыяльнасці 1-23 01 11-01 Бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць (менеджмент). Рэгістрацыйны нумар Е 23-1-88/17 вуч. ад 04.07.2017 г.

СКЛАДАЛЬНІКІ:

Н. Я. Петушка, дацэнт кафедры менеджменту інфармацыйна-дакументнай сферы ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат педагагічных навук, дацэнт;

В. М. Бігеза, дацэнт кафедры менеджменту інфармацыйна-дакументнай сферы ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат філалагічных навук, дацэнт

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

І. М. Варановіч, начальнік аддзела якасці і вучэбна-аналітычнай работы дзяржаўнай установы «Нацыянальнае агенцтва па турызме Рэспублікі Беларусь», кандыдат культуралогіі, дацэнт;

Р. А. Ровіна, прафесар кафедры інфармацыйных рэсурсаў установы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў», кандыдат педагагічных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

кафедрай менеджменту інфармацыйна-дакументнай сферы ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пракакол № 10 ад 23.06.2017 г.);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета ўстановы адукацыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў» (пракакол № 5 ад 28.06.2017 г.)

Адказны за рэдакцыю: В. Б. Кудласевіч

Адказныя за выпуск: Н. Я. Петушка, В. М. Бігеза

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Актуальнасць вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Эканоміка бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці» абумоўлена неабходнасцю засваення студэнтамі прафесійных ведаў, уменняў і навыкаў па эканамічнай дзейнасці, якую ажыццяўляюць бібліятэкі ўсіх тыпаў і відаў.

Мэта вучэбнай дысцыпліны «Эканоміка бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці» – падрыхтоўка спецыялістаў вышэйшай кваліфікацыі ў галіне арганізацыі эканомікі бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці, садзейнічанне развіццю ў студэнтаў эканамічнага стылю прафесійнага мыслення.

Мэтавая накіраванасць вучэбнай дысцыпліны абумоўлівае вырашэнне наступных *задач*: навучанне спецыяльным ведам, уменням у галіне тэорыі і практыкі эканомікі бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці і фінансавання бібліятэчных устаноў; вывучэнне канцэпцый, мадэляў, механізмаў і функцый бібліятэчнай эканомікі і фінансавання, асаблівасцей іх выкарыстання ў бібліятэчна-інфармацыйнай сферы; авалоданне метадамі гаспадарчай дзейнасці і вызначэння эканамічных норм і нарматываў бібліятэчнай работы.

Засваенне вучэбнай дысцыпліны «Эканоміка бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці» па спецыяльнасці 1-23 01 11 Бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць (па напрамках) павінна забяспечыць фарміраванне наступных кампетэнцый.

Акадэмічныя кампетэнцыі:

АК-1. Умець выкарыстоўваць базавыя навукова-тэарэтычныя веда для вырашэння тэарэтычных і практычных задач.

Прафесійныя кампетэнцыі:

Арганізацыйна-кіраўніцкая дзейнасць

ПК-19. Выкарыстоўваць маркетынжавы падыход да кіравання бібліятэчна-інфармацыйнымі ўстановамі;

ПК-25. Ажыццяўляць фінансава-эканамічную дзейнасць бібліятэк;

ПК-26. Арганізоўваць дакументацыйнае забеспячэнне кіравання бібліятэкай.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны «Эканоміка бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці» студэнт павінен *ведаць*:

– метадалогію бібліятэчнай эканамічнай навукі;

– гісторыю ўзнікнення і развіцця эканамічных адносін у бібліятэчнай сферы;

– змест эканомікі бібліятэчнай дзейнасці, структуру знешняй і ўнутранай эканамічнай прасторы бібліятэкі;

– тыпы, формы і прынцыпы фінансавання бібліятэчна-інфармацыйных устаноў;

– механізмы фінансавання бібліятэк розных тыпаў і відаў;

умець:

– выкарыстоўваць мікраэканамічны падыход да кіравання бібліятэкай;

– разлічваць артыкулы каштарыса бібліятэкі і размяркоўваць адзіны фонд фінансавых сродкаў бібліятэкі;

– выкарыстоўваць мадэлі гаспадарчай дзейнасці і вызначаць паказчыкі эфектыўнасці гаспадарання;

– разлічваць нарматывы бюджэтных фінансавых асігнаванняў на асноўныя тэхналагічныя цыклы бібліятэчнай вытворчасці;

валодаць:

– асновамі распрацоўкі наменклатуры фінансава-коштавых паказчыкаў бібліятэчнай работы;

– навыкамі складання штатнага раскладу бібліятэкі і вызначэння групы па аплаце працы.

У працэсе выкладання вучэбнай дысцыпліны выкарыстоўваюцца перадавыя педагагічныя метадыкі і тэхналогіі: тэхналогія модульнага навучання; тэхналогія праблемнага навучання; камунікатыўныя і інфармацыйныя тэхналогіі, тэхналогіі вучэбна-даследчай дзейнасці; метады аналізу канкрэтных сітуацый, іншыя інавацыйныя і інтэрактыўныя метадыкі.

Вучэбная праграма па вучэбнай дысцыпліне «Эканоміка бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці» складзена з улікам зместу агульнапрафесійных і спецыяльных дысцыплін, якія вывучаюцца па дадзенаму напрамку падрыхтоўкі спецыялістаў. Паспяховае засваенне студэнтамі матэрыялу па вучэбнай дысцыпліне «Эканоміка бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці» найперш звязана з авалоданнем зместам такіх вучэбных дысцыплін, як «Эканоміка», «Асновы кіравання інтэлектуальнай уласнасцю», «Тэорыя інфармацыі і дакументалогія», «Бібліятэказнаўства», «Асновы інфармацыйных тэхналогій», «Аўтаматызаваныя бібліятэчна-інфармацыйныя сістэмы», «Інфармацый-

ныя рэсурсы», «Бібліятэчна-інфармацыйнае абслугоўванне», «Бібліятэчна-інфармацыйны маркетинг і менеджмент» і інш.

У сваю чаргу веды і ўменні, атрыманыя пры вывучэнні вучэбнай дысцыпліны, з'яўляюцца асновай для засваення матэрыялу асобных вучэбных дысцыплін для напрамку спецыяльнасці 1-23 01 11-01 Бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць (менеджмент), у прыватнасці такіх, як «Інавацыйны бібліятэчны менеджмент» і «Тэхналагічны бібліятэчны менеджмент».

Для кіравання вучэбным працэсам і арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці выкладчыкам рэкамендуецца выкарыстоўваць рэйтынгавую сістэму ацэнкі вучэбна-пазнавальнай і даследчай дзейнасці студэнтаў, варыятыўныя мадэлі кіруемай самастойнай работы, вучэбна-метадычныя комплексы.

Пры вывучэнні вучэбнай дысцыпліны «Эканоміка бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці» выкарыстоўваюцца наступныя формы заняткаў: аўдыторная, групавая.

Паспяховаму засваенню вучэбнай дысцыпліны спрыяе ўключэнне заданняў па дысцыпліне ў праграму вытворчай практыкі.

У адпаведнасці з вучэбным планам на вывучэнне вучэбнай дысцыпліны «Эканоміка бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці» ўсяго адведзена 122 гадзіны, з якіх 50 – аўдыторныя заняткі. Прыкладнае размеркаванне аўдыторных гадзін па відах заняткаў наступнае: лекцыі – 20, семінары – 8, практычныя – 12, лабараторныя – 10. Рэкамендаваная форма кантролю ведаў студэнтаў – экзамен.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

Уводзіны

Прадмет, структура, задачы вучэбнай дысцыпліны «Эканоміка бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці». Яе месца ў сістэме прафесійнай падрыхтоўкі бібліятэкараў-бібліёграфаў. Веды, уменні і навыкі, якія набываюць студэнты ў працэсе вывучэння вучэбнай дысцыпліны. Узаемасувязі вучэбнай дысцыпліны «Эканоміка бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці» з іншымі спецыяльнымі вучэбнымі дысцыплінамі. Асноўныя формы аўдыторнай і пазааўдыторнай работы пры вывучэнні вучэбнай дысцыпліны. Асноўныя формы кантролю: бягучыя, прамежкавыя і выніковыя. Характарыстыка забяспечанасці вучэбнай дысцыпліны вучэбна-метадычнай літаратурай.

I. Агульныя пытанні эканомікі бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці

Тэма 1. Эканамічныя адносіны

ў сферы бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці

Бібліятэчная справа – падгаліна грамадскага сектара эканомікі. Эканоміка бібліятэчнай справы як састаўная частка эканомікі культуры. Эканамічныя функцыі і сувязі бібліятэчнай справы. Вызначэнне і суадносіны паняццяў «эканоміка бібліятэчнай справы» і «эканоміка бібліятэчнай дзейнасці». Прадмет, аб'ект і метады вывучэння эканомікі бібліятэчнай справы. Мэты бібліятэчнай эканамічнай навукі. Мікра- і макраўзроўні эканамічных адносін у бібліятэчна-інфармацыйнай сферы, іх спецыфіка: адносіны з нагоды ўласнасці, грамадскага падзелу працы, адукацыі і выкарыстання рэсурсных фондаў, узнаўлення і інш. Інфармацыйныя рэсурсы і патрэбы, метаінфармацыйны прадукт, інфармацыйна-аналітычная дзейнасць – аб'екты таварна-грашовых адносін у бібліятэчнай справе.

Эканоміка бібліятэчнай справы як галіна навуковых даследаванняў і прыкладных распрацовак, іх напрамкі.

Тэма 2. Тэарэтыка-прыкладныя аспекты бібліятэчнай мікраэканомікі

Прымяненне агульнай макраэканамічнай тэорыі ва ўмовах бібліятэкі як малой эканамічнай адзінкі. Вызначэнне паняцця «бібліятэчная мікраэканоміка». Погляды айчынных і замежных спецыялістаў на мікраэканамічныя працэсы бібліятэчнай дзейнасці. Задачы бібліятэчнай мікраэканомікі. Напрамкі мікраэканамічных даследаванняў у бібліятэчнай справе. Кампаненты бібліятэчнай мікраэканомікі: тэорыя попыту, канцэпцыя карыснасці, эфект нявызначанасці выбару карыстальніка, ідэя канкурэнтных рынкаў, палітыка цанавой дыверсіфікацыі на платныя формы абслугоўвання, тэорыя эканамічнай эфектыўнасці. Агульная характарыстыка пытанняў мікраэканамічнага асэнсавання бібліятэчнай дзейнасці.

Мікраэканамічны падыход да кіравання бібліятэкай. Мадэлі мікраэканамічнай дзейнасці бібліятэкі. Характарыстыка этапаў распрацоўкі мадэляў.

Эканамічныя метады кіравання бібліятэкай. Паняцце «эканамічныя метады кіравання». Выкарыстанне эканамічных метадаў кіравання ў комплексе метадаў даследавання і арганізацыі кіравання. Фінансаванне як метады кіравання. Метады эканамічнага стымулявання: асноўная характарыстыка. Гаспадарчы разлік – асноўны эканамічны метады кіравання. Залежнасць эфектыўнасці эканамічных метадаў кіравання ад сістэмы эканамічных нарматываў. Эканамічныя нарматывы як база рэалізацыі арганізацыйна-распарадчых метадаў кіравання. Агульная характарыстыка рэгламентавання, нарміравання і інструктавання як метадаў арганізацыйнага ўздзеяння на калектыў супрацоўнікаў. Характарыстыка метадаў распарадчага ўздзеяння і метадаў дысцыплінарнага ўздзеяння. Выкарыстанне сістэмы дадатковых грашовых выплат супрацоўнікам. Формы дадатковага матэрыяльнага стымулявання. Нематэрыяльныя формы эканамічнага стымулявання. Узаемазалежнасць эканамічных метадаў і сацыяльна-псіхалагічных метадаў кіравання. Характарыстыка асноўных груп сацыяльна-псіхалагічных метадаў кіравання. Развіццё эканамічных метадаў кіравання бібліятэкай ва ўмовах рынку. Фактары павышэння эфектыўнасці выкарыстання эканамічных метадаў кіравання бібліятэкай і дзейнасцю бібліятэчных калектываў.

Тэма 3. Эканамічныя паказчыкі бібліятэчнай работы

Фінансава-коштавыя паказчыкі ў сістэме ацэнкі эфектыўнасці дзейнасці бібліятэк: функцыянальны (тэхнічны), сацыяльны і эканамічны падыходы. Наменклатура фінансава-коштавых паказчыкаў бібліятэчнай работы. Коштавыя паказчыкі пэўнага тэхналагічнага цыкла як аснова аналізу бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці. Агульная характарыстыка комплексу паказчыкаў сацыяльнай накіраванасці.

Сутнасць, якасці і сістэма фінансава-коштавых паказчыкаў работы бібліятэк. Комплексныя (зводныя) фінансава-коштавыя паказчыкі: агульная сума выдаткаў бібліятэкі, размеркаванне сродкаў па артыкулах каштарыса, кошт абслугоўвання аднаго карыстальніка, выдаткі на адно наведванне бібліятэкі, ажыццяўленне кнігавыдачы – методыка разліку і выкарыстанне.

Асобныя (прыватныя) фінансава-коштавыя паказчыкі: кошт пэўнага бібліятэчнага працэсу ці аперацыі, сярэднія выдаткі на іх.

Зыходныя крыніцы вызначэння фінансава-коштавых паказчыкаў: гадавы каштарыс бібліятэкі, фінансавыя справаздачы, планавыя і фактычныя колькасныя паказчыкі работы бібліятэкі.

Выкарыстанне тэхналагічных карт пры вызначэнні і падліку фінансава-коштавых паказчыкаў. Асаблівасці выкарыстання поўнага ці бягучага кошту паслугі пры вылічэнні фінансава-коштавых паказчыкаў. Характарыстыка поўнай і бягучай ацэнкі кошту бібліятэчна-інфармацыйных прадуктаў і паслуг.

Тэма 4. Фінансавае забеспячэнне функцыянавання бібліятэкі

Фінансавы механізм бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці: крытэрыі вызначэння прыярытэтных кірункаў фінансавання, сацыяльнай і эканамічнай эфектыўнасці; мадэлі рэсурснага забеспячэння; дзяржаўна-прыватнае і навацыйнае развіццё і сеткавае ўзаемадзеянне. Вызначэнне паняццяў «фінансаванне бібліятэк», «фінансавыя рэсурсы». Напрамкі размеркавання і перамеркавання фінансавых рэсурсаў у межах бібліятэчнай галіны, бібліятэчных сістэм і асобных бібліятэк. Суадносіны рэнтнага прыбытку і бюджэтнага фінансавання. Функцыі і напрамкі дзейнасці планава-эканамічных і адміністрацыйна-гаспадарчых аддзелаў (упраўленняў) бібліятэк.

Дзяржаўныя мінімальныя стандарты бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці: агульная характарыстыка, сацыяльна-эканамічны змест, заканадаўчае замацаванне фінансавых абавязкаў. Фарміраванне сістэмы пазабюджэтнага фінансавання бібліятэчнай дзейнасці: сучасны стан, праблемы, перспектывы. Мэтавыя нарматывы фінансавання бібліятэчнай работы: сутнасць, умовы разліку і выкарыстання, інвестыцыйныя магчымасці.

Крыніцы і прынцыпы фінансавання бібліятэк. Паняцце «асноўныя крыніцы фінансавання бібліятэк». Прыярытэты бюджэтнага фінансавання бібліятэк. Рэспубліканскі, рэгіянальны, ведамасны ўзроўні бюджэтных паступленняў. Асаблівасці фінансавання бібліятэк з рэспубліканскага і мясцовых бюджэтаў. Фінансавыя сродкі заснавальнікаў бібліятэк. Бюджэты дзяржаўных, камерцыйных і грамадскіх прадпрыемстваў і арганізацый як крыніцы фінансавання бібліятэк. Асаблівасці фінансавання бібліятэк сродкамі фандрэйзінгу. Мэтавае фінансаванне сацыяльна значных бібліятэчных праграм і праектаў. Даходы ад прадпрымальніцкай дзейнасці ў структуры бюджэту бібліятэкі.

Астаткавы, затратны, сецявы, нарматыўны і праграма-мэтавы прынцыпы фінансавання бібліятэк. Прымяненне гэтых прынцыпаў пры фінансаванні бібліятэк розных тыпаў і відаў на пэўных этапах развіцця грамадства. Самафінансаванне.

Адзіны фонд фінансавых сродкаў бібліятэкі. Вызначэнне паняцця «адзіны фонд фінансавых сродкаў». Асаблівасці размеркавання адзінага фонду фінансавых сродкаў у бібліятэках. Фонд зароботнай платы: фарміраванне і методыка размеркавання (выдаткі на аплату працы штатных і пазаштатных супрацоўнікаў, выдаткі на адпачынак, кампенсацыі, надбаўкі). Уплыў групы па аплаце працы на фарміраванне фонду зароботнай платы; улік Адзінай тарыфнай сеткі і кваліфікацыйных патрабаванняў да ўстанаўлення разрадаў аплаты бібліятэчнай працы. Мэты стварэння фонду матэрыяльнага заахвочвання і прынцыпы яго размеркавання. Складаючыя элементы фонду матэрыяльнага заахвочвання. Фонд творча-вытворчага і сацыяльнага развіцця як крыніца сродкаў для ўмацавання матэрыяльна-тэхнічнай базы бібліятэкі. Механізм фарміравання і выкарыстання сродкаў творча-вытворчага і сацыяльнага развіцця. Магчымасці стварэння ў бібліятэках фонду валютных паступленняў.

Фінансавая дакументацыя бібліятэк: каштарыс, бізнес-план паслугі, дамовы, кантракты, палажэнні, інструкцыі, фінансавыя планы, акты і рахункі набыцця і спісання маёмасці.

II. Арганізацыйна-кіраўніцкае забеспячэнне эканомікі бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці

Тэма 5. Ініцыятыўная гаспадарча-эканамічная дзейнасць бібліятэкі

Вызначэнне паняцця «ініцыятыўная дзейнасць бібліятэкі». Варыянты ініцыятыўных напрамкаў бібліятэчнай работы, іх сацыяльна-эканамічнае абгрунтаванне з улікам існуючай прававой прасторы, бібліятэчнай макраэканамічнай і знешняй прасторы рынкавага асяроддзя.

Вызначэнне паняцця «гаспадарчая дзейнасць бібліятэк». Асноўныя аб'екты гаспадарчай дзейнасці бібліятэк: маёмасць, фінансавыя сродкі, інтэлектуальныя прадукты і працоўныя рэсурсы. Змест гаспадарчай дзейнасці бібліятэк. Фінансавыя, працоўныя і камерцыйныя адносіны ў сістэме гаспадарчай дзейнасці бібліятэк. Узроўні рэгулявання фінансавых, працоўных і камерцыйных адносін у бібліятэках. Суадносіны гаспадарчай дзейнасці бібліятэк з грамадскім сектарам і камерцыйнай сферай.

Вызначэнне паняцця «гаспадарчы механізм». Прынцыпы гаспадарчага механізма бібліятэк. Задачы гаспадарчага механізма ў бібліятэчнай справе. Узроўні фарміравання гаспадарчага механізма ў бібліятэках розных тыпаў. Арганізацыя сістэмы заробтнай платы і стымулявання працы як элемент гаспадарчага механізма.

Вызначэнне паняцця «гаспадарчы разлік». Сутнасць гаспадарчага разліку ў дзейнасці бібліятэчных устаноў. Прыбытковая і нарматыўная мадэлі гаспадарчага разліку ў дзейнасці бібліятэк: сутнасць, прынцыпы размеркавання грашовых сродкаў. Месца ўнутрыбібліятэчнага гаспадарчага разліку ў эканоміцы бібліятэчнай дзейнасці. Магчымасці выкарыстання прынцыпаў самаакупнасці, планавання, матэрыяльнага заахвочвання і адказнасці калектыву, грашовага кантролю за гаспадарчай дзейнасцю ў бібліятэчных установах.

Паказчыкі эфектыўнасці гаспадарчай дзейнасці бібліятэк: прыбытак, сабекошт бібліятэчнай прадукцыі.

Тэма 6. Звышнарматыўныя паслугі і абслугоўванне ў сістэме сучаснай эканамічнай практыкі бібліятэкі

Месца сучаснай бібліятэкі на рынку паслуг. Межы і суадносіны бясплатнага і платнага ў дзейнасці канкрэтнай бібліятэкі. Звышнарматыўныя платныя паслугі як варыянт мэтазгоднай ініцыятыўнай дзейнасці бібліятэкі ў эканамічных умовах.

Асноўныя і платныя паслугі бібліятэк: суадносіны і асноўная характарыстыка. Вызначэнне паняцця «платныя паслугі бібліятэк». Дырэктыўныя і вольныя (дамоўныя) цэны на бібліятэчна-інфармацыйныя прадукты і паслугі. Класіфікацыя платных бібліятэчных паслуг: бібліятэчна-інфармацыйныя, дакументныя, бібліяграфічныя, інфармацыйныя, дасугавыя, метадыка-кансультацыйныя, паслугі бібліятэчнага сэрвісу, спадарожныя паслугі. Калькуляцыя як аснова цэнаўтварэння. Асноўныя артыкулы калькуляцыі: прамыя выдаткі, накладныя выдаткі, сабекошт паслугі, прыбытак, каштарыс паслугі, праектаваная цана паслугі, выкарыстанне норм часу, тэхналагічных карт і адзінак вымярэння. Методыка разліку кошту платнай бібліятэчнай паслугі.

Арганізацыйна-метадычныя асаблівасці распрацоўкі наменклатуры платных паслуг. Нарматыўная рэгламентацыя ўкаранення наменклатуры платных паслуг у бібліятэках розных тыпаў. Выкарыстанне спецыяльных картатэк і баз даных пры рабоце з наменклатурай платных паслуг. Залежнасць наменклатуры платных паслуг ад тыпу бібліятэкі, яе матэрыяльных магчымасцей, структуры, тэхналогій. Характарыстыка Палажэння аб платных паслугах бібліятэк Рэспублікі Беларусь. Палажэнні аб платных паслугах універсальных і галіновых бібліятэк Рэспублікі Беларусь: супастаўляльны аналіз.

Тэма 7. Гаспадарча-дагаворныя адносіны з удзелам бібліятэкі

Паняцце «дагаворныя (дагаворна-прававыя) адносіны ва ўмовах бібліятэкі». Прававая рэгламентацыя грамадзянска-прававых дагавораў.

Гаспадарчы дагавор. Тыповая структура гаспадарчага дагавора.

Віды дамоўных адносін (дагаворы куплі-продажу; дагаворы падряду; дагаворы аб сумеснай дзейнасці; асаблівыя віды дагавораў).

Арганізацыйна-тэхналагічныя асаблівасці складання дамовы куплі-продажу – паслуг і прадукцыі; канкрэтных праў; арэндных.

Методыка складання дамовы падряду – на стварэнне і перадачу інтэлектуальнага прадукту (паслуг/прадукцыі); аб інфармацыйна-кансалтынгам і іншым абслугоўванні; на рэкламу паслуг/прадукцыі або віду дзейнасці.

Методыка складання дамовы аб сумеснай дзейнасці – аб стварэнні часовай арганізацыйна-прававой структуры без статусу юрыдычнай асобы; даручэння, камісіі і агенцыя; пазыкі і крэдытавання і інш.

Структура і тэхналогія стварэння асаблівых відаў дамоў – пра дабрачыннае рэсурснае забеспячэнне (дарэнне/ахвяраванні) і інш.

Тэма 8. Сацыяльна-эканамічныя нормы і нарматывы ў бібліятэчнай справе

Бібліятэка як сацыяльна-эканамічная сістэма: характарыстыка асноўных падсістэм і элементаў. Вызначэнне паняццяў «нормы» і «нарматывы». Нормы як сродак рэгулявання дзейнасці бібліятэк. Віды норм (нормы абслугоўвання, сецявыя нормы, рэсурсныя нормы, нормы эфектыўнасці). Адзінкі вымярэння норм. Адзінкі выражэння норм. Характарыстыка асноўных груп норм: мінімальныя, аптымальныя, максімальныя, дыферэнцыраваныя. Метады вызначэння норм: эмпірычны, навуковага мадэлявання, метады запазычання. Роля дзяржаўных органаў улады ў вызначэнні норм. Значэнне норм для эканомікі бібліятэчнай справы.

Інструктыўна-нарматыўная дакументацыя як аснова нарміравання. Распрацоўка бібліятэкамі асабістых норм як перадумова атрымання сродкаў з мясцовых бюджэтаў.

Нарміраванне тэхналагічных аперацый у бібліятэках: асноўныя падыходы. Узаемасувязь норм выпрацоўкі, нарматываў пабудовы бібліятэчнай сеткі і фінансавання.

Паняцце «бібліятэчная эканаметрыя». Эканаметрычныя мадэлі і эканаметрычны аналіз: агульная характарыстыка і ўзаемасувязь. Эканаметрычныя мадэлі як сродак распрацоўкі нарматываў у бібліятэчнай справе.

Тэма 9. Крытэрыі і паказчыкі эфектыўнасці эканамічнай дзейнасці бібліятэк

Эканамічная эфектыўнасць як базавае паняцце і катэгорыя эканамічнай навукі. Вызначэнне паняцця «эканамічная эфектыўнасць» з тэарэтычнага і практычнага пунктаў гледжання.

Эканамічны аналіз у сістэме распрацоўкі крытэрыяў эканамічнай эфектыўнасці дзейнасці бібліятэк. Вызначэнне паняцця «эканамічны аналіз дзейнасці бібліятэк». Аб'екты і віды эканамічнага аналізу ў бібліятэках. Мэты і методыка эканамічнага аналізу ў бібліятэчна-інфармацыйнай сферы. Функцыі эканамічнага аналізу ў працэсе кіравання бібліятэкай. Інфармацыя і ўмовы, неабходныя для здзяйснення эканамічнага аналізу і выкарыстання эканамічных паказчыкаў. Роля эканамічнага аналізу ў практыцы кіравання бібліятэкай.

Выбар і абгрунтаванне паказчыкаў эканамічнай эфектыўнасці. Уліковыя эканамічныя паказчыкі: паказчыкі бухгалтарскага, статыстычнага і апэратыўнага ўліку – агульная характарыстыка і методыка разліку. Выдаткі і сабекошт як асноўныя крытэрыі эканамічнай эфектыўнасці. Пазаўліковыя эканамічныя паказчыкі – паказчыкі ўдзельнай вагі пэўнага віду выдаткаў у агульным аб'ёме расходаў бібліятэкі.

Характарыстыка сістэмы эканамічных паказчыкаў выкарыстання матэрыяльна-тэхнічнай базы бібліятэк: фондааддача, фондаёмістасць, фондаўзброенасць. Паняцце амартызацыі і маральнага старэння матэрыяльных рэсурсаў.

Паказчыкі ацэнкі выкарыстання працоўных рэсурсаў бібліятэк.

Паказчыкі ацэнкі прафесійна-кваліфікацыйнай структуры бібліятэчных супрацоўнікаў.

Паказчыкі забяспечанасці насельніцтва бібліятэчнымі рэсурсамі.

Сістэма паказчыкаў функцыянальнай (тэхналагічнай эфектыўнасці) бібліятэчнай дзейнасці.

Паняцце якасці працы бібліятэк – галоўны крытэрыі эканамічнай эфектыўнасці дзейнасці бібліятэк.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНАЯ КАРТА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ

Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін					Колькасць гадзін КСР	Форма кантролю ведаў
	лекцыі	практычныя заняткі	семінарскія заняткі	лабараторныя заняткі			
Уводзіны	1						
I. Агульныя пытанні эканомікі бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці							
<i>Тэма 1.</i> Эканамічныя адносіны ў сферы бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці	2				1	Тэставае апытанне. Выступленні на семінары	
<i>Тэма 2.</i> Тэарэтыка-прыкладныя аспекты бібліятэчнай мікраэканомікі	2		2		2	Тэставае апытанне. Выступленні на семінары	
<i>Тэма 3.</i> Эканамічныя паказчыкі бібліятэчнай работы	1			2	1	Даследчыя заданні	
<i>Тэма 4.</i> Фінансavae забеспячэнне функцыянавання бібліятэкі	2	4		2	1	Выступленні на семінары	
II. Арганізацыйна-кіраўніцкае забеспячэнне эканомікі бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці							
<i>Тэма 5.</i> Ініцыятыўная гаспадарча-эканамічная дзейнасць бібліятэкі	2	4	2		1	Аналіз ініцыятыўнай гаспадарча-эканамічнай дзейнасці бібліятэкі (на прыкладзе работы канкрэтнай бібліятэкі). Падрыхтоўка прэзентацый	
<i>Тэма 6.</i> Звышнарматыўныя паслугі і абслугоўванне ў сістэме сучаснай эканамічнай практыкі бібліятэкі	1			2	1	Распрацаваць праект калькуляцыйнага ліста для ўстанаўлення кошту/цаны пэўнай бібліятэчнай паслугі	

<i>Тэма 7. Гаспадарча-дагаворныя адносіны з удзелаў бібліятэкі</i>	1			2	1	Ажыццявіць мадэляванне сістэмы дагавораў пэўнай бібліятэкі
<i>Тэма 8. Сацыяльна-эканамічныя нормы і нарматывы ў бібліятэчнай справе</i>	2	2			1	Выступленні на семінары
<i>Тэма 9. Крытэрыі і паказчыкі эфектыўнасці эканамічнай дзейнасці бібліятэк</i>	2		2		1	Правесці лакальны эканамічны аналіз і/або ацаніць сацыяльна-эканамічную эфектыўнасць функцыянавання структурнага падраздзялення канкрэтнай бібліятэкі
Усяго...	16	10	6	8	10	

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Літаратура

Асноўная

1. Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб культуры : уступае ў сілу 3 лют. 2017 г. / адк. за вып. Н. В. Судзілоўская. – Мінск : Нац. цэнтр прававой інфарм. Рэсп. Беларусь, 2016. – 272 с.

2. Об утверждении Государственной программы Культура Беларуси на 2016–2020 годы [Электронный ресурс] : постановление Совета Министров Респ. Беларусь : 04 марта 2016 г. № 180 // Эталонный банк данных правовой информации Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016. – Режим доступа : http://etalonline.by/?page=action#do_search_1. – Дата доступа : 05.04.2017.

3. *Басамыгина, И. Н.* Микроэкономика библиотечного дела : науч.-практ. пособие / И. Н. Басамыгина. – М. : Либерей-Бибинформ, 2006. – 160 с.

4. Библиотечная энциклопедия / Рос. гос. б-ка. – М. : Пашков дом, 2007. – 1300 с.

5. *Галковская, Ю. Н.* Правовое обеспечение деятельности библиотек в Республике Беларусь : науч.-практ. пособие / Ю. Н. Галковская. – Минск : Новое знание, 2008. – С. 127–128, 132–134. – (Сер. «Профессионалам библиотечного дела»).

6. *Клюев, В. К.* Менеджмент ресурсного потенциала библиотеки : учеб.-метод. пособие / В. К. Клюев. – М. : Литера, 2011. – 112 с.

7. *Клюев, В. К.* Основы инициативной хозяйственной деятельности библиотеки : учеб. пособие для вузов культуры и искусств / В. К. Клюев. – М. : Моск. гос. ун-т культуры, 1998. – С. 11–18, 19–24, 41–49.

8. *Кожевникова, Л. А.* Экономические ресурсы научных библиотек: моногр. / Л. А. Кожевникова. – М. : Либерей-Бибинформ, 2006. – 188 с.

9. *Меньщикова, С. П.* Современные критерии и показатели оценки качества библиотечной деятельности : практ. пособие / С. П. Меньщикова. – М. : Литера, 2009. – 93 с. – (Сер. «Современная библиотека» ; вып. 48).

10. *Меренкова, Н. А.* Дополнительные источники ресурсного обеспечения: некоммерческие фонды поддержки библиотек :

науч.-метод. пособие / Н. А. Меренкова. – М. : Литера, 2009. – 175 с. – (Сер. «Современная библиотека» ; вып. 57).

11. *Петушко, Н. Е.* Библиотечный маркетинг: учеб.-метод. пособие / Н. Е. Петушко. – Минск : Белорус. гос. ун-т культуры и искусств, 2010. – 116 с.

12. *Пераверзева, Ю. А.* Фінансава-эканамічная дзейнасць бібліятэк: вучэб.-метада. дапам. / Ю. А. Пераверзева. – Мінск : Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2009. – С. 32–39, 85–92.

13. Российское библиотековедение: XX век. Направление, проблемы и итоги: опыт моногр. исследования / Рос. гос. б-ка ; сост. и предисл. Ю. П. Мелентьевой. – М. : Пашков дом, 2001. – С. 248–267, 377–388.

Дадатковая

1. *Голубенко, Н. Б.* Библиотечное дело: инновации и перспективы / Н. Б. Голубенко. – М. : Логос, 2014. – 125 с.

2. *Гузнер, С. С.* Адаптация библиотек: подходы, методы, модели, практика : науч.-метод. пособие / С. С. Гузнер, Л. А. Кожевникова, О. В. Макеева. – М. : Либерия-Бибинформ, 2013. – 159 с. – (Сер. «Библиотекарь и время. XXI век» ; вып. 145).

3. *Клюев, В. К.* Маркетинговая парадигма современных публичных библиотек / В. К. Клюев // Библиотечное дело. – 2015. – № 3. – С. 14–19.

4. *Клюев, В. К.* Экономический микроуровень библиотеки / В. К. Клюев // Вестн. библиотек Москвы. – 2008. – № 3. – С. 5–8.

5. *Коллегаева, С. Д.* Экономизация библиотечной сферы: терминологическое осмысление // Библиотечное дело – XXI век: науч.-практ. сб.: вып. 2 (16) 2008 / Рос. гос. б-ка. – М., 2008. – С. 171–179. – (Прил. к журн. «Библиотековедение»).

6. Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі платных паслуг у бібліятэках / склад. А. Е. Даўгаполава ; рэдкал.: Г. А. Гамеза [і інш.]. – Мінск : НББ, 2009. – 28 с.

7. Мобильные библиотеки. Мобильные библиотечные онлайн-услуги : сб. публ. / под ред. Дж. Нидхем, М. Элли ; науч. ред. д-р техн. наук, проф. Я. Л. Шрайберг ; пер. Е. В. Малявская, В. В. Зверевич. – СПб. : Профессия, 2012. – 368 с.

8. Пол, Р. Измерение качества деятельности библиотек / Розвитта Пол, Питер те Бокхорст / Рос. гос. б-ка ; пер. с англ. и науч. ред. Г. А. Кисловской. – Стер. переизд. – М. : Пашков дом, 2010. – 316 с.

9. Редькина, Н. С. Технологический менеджмент в системе управления библиотекой : моногр. / Н. С. Редькина ; Гос. публ. науч.-техн. б-ка Сиб. отд-ния Рос. акад. наук. – Новосибирск : ГПНТБ СО РАН, 2014. – 414 с.

10. Романов, П. С. Комплексный подход к измерению эффективности работы библиотеки (зарубежный опыт) / П. С. Романов // Библиотековедение. – 2009. – № 2. – С. 90–96.

11. Романов, П. С. Концепции стоимости библиотечно-информационных услуг в зарубежном библиотековедении: анализ, тенденции, взаимосвязи / П. С. Романов // Библиотековедение. – 2009. – № 6. – С. 29–32.

12. Сидорин, В. В. Маркетинг – нечуждое понятие для современной библиотеки / В. В. Сидорин // Библиотечное дело. – 2015. – № 3. – С. 20–22.

13. Соколов, А. В. Библиотечная маркетинговая дисциплина / А. В. Соколов // Библиотечное дело. – 2015. – № 3. – С. 2–9.

14. Справочник библиотекаря / под ред. А. Н. Ванеева, В. А. Минкиной. – СПб. : Профессия, 2000. – С. 283–305.

15. Сулова, И. М. Функциональные технологии информационно-библиотечного менеджмента : учеб. пособие / И. М. Сулова, Л. А. Абрамова. – СПб. : Профессия, 2014. – 280 с. – (Библиотека).

16. Управление библиотекой: учеб.-практ. пособие / А. С. Аверьянов, А. Н. Ванеев, В. Г. Горев [и др.]. – СПб. : Профессия, 2002. – С. 50–141. – (Сер. «Библиотека»).

Пералік рэкамендаваных сродкаў дыягностыкі вынікаў вучэбнай дзейнасці

Для ацэнкі дасягненняў студэнтаў па вучэбнай дысцыпліне «Эканоміка бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці» і дыягностыкі фарміравання кампетэнцыі студэнтаў выкарыстоўваецца наступны дыягнастычны інструментарый:

- удзел студэнта і выступленне яго на семінары з падрыхтаваным інфармацыйным (тэматычным) паведамленнем і інш.;
- абарона заданняў, выкананых на практычных і лабараторных занятках;
- падрыхтоўка рэфератаў па асобных тэмах, раздзелах дысцыпліны;
- абарона выкананых у рамках кіруемай самастойнай работы індыўідуальных (групавых) заданняў;
- вусныя бягучыя кантрольныя апытанні па асобных тэмах падчас заняткаў;
- тэставы кантроль;
- абарона курсавых і дыпломных праектаў (работ);
- экзамен па дысцыпліне.

Метадычныя рэкамендацыі па арганізацыі і выкананні самастойнай работы студэнтаў

Арганізацыя самастойнай работы студэнтаў прадугледжвае работу з навуковай і вучэбна-метадычнай літаратурай, вывучэнне студэнтамі асобных пытанняў дысцыпліны, падрыхтоўку да семінарскіх заняткаў і экзамену.

Самастойная работа выконваецца ў любой рэкамендаванай форме па адной з тэм, якія прыведзены ніжэй. Яна павінна мець тытульны ліст, асноўную частку і спіс літаратуры.

Тэматыка самастойнай работы з'яўляецца абавязковай, але студэнт мае права звузіць ці пашырыць абраную тэму. Пры напісанні работы можна выкарыстоўваць літаратуру па курсе.

Формы выканання самастойнай работы:

- напісанне рэферата (не менш 12 старонак);
- распрацоўка візуальнай прэзентацыі (не менш 12 слайдаў);
- пісьмовыя адказы на тэсты;
- пісьмовае выкананне індывідуальных заданняў.

Прыкладныя тэмы для самастойнай работы

1. Сутнасць і асаблівасці эканомікі бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці.
2. Гаспадарчы механізм бібліятэкі: асноўныя рысы, факты развіцця, значэнне.
3. Ключавыя эканамічныя паказчыкі работы бібліятэкі.
4. Асаблівасці і каналы рэсурснага забеспячэння бібліятэкі.
5. Правое поле гаспадарча-эканамічнай дзейнасці сучаснай бібліятэкі.
6. Дагаворныя адносіны ў гаспадарчай практыцы бібліятэкі.
7. Магчымыя аспекты ініцыятыўнай эканамічнай дзейнасці бібліятэкі.
8. Дадатковыя платныя паслугі / абслугоўванне ў бібліятэцы.
9. Узаемадзеянне бібліятэкі з рэсурснымі донарамі (дабрачынцамі, грантадаўцамі).
10. Выкарыстанне эканамічных метадаў (сацыяльна-эканамічнага стымулявання) у працэсе кіравання персаналам бібліятэкі.
11. Магчымасці эканамічнага аналізу бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці.
12. Сацыяльна-эканамічная эфектыўнасць як галоўны крытэрыі выніковасці бібліятэчнай работы.

Вучэбнае выданне

ЭКАНОМІКА БІБЛІЯТЭЧНА-ІНФАРМАЦЫЙНАЙ ДЗЕЙНАСЦІ

*Вучэбная праграма ўстанова вышэйшай адукацыі
па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці 1-23 01 11
Бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць (па напрамках),
напрамку спецыяльнасці
1-23 01 11-01 Бібліятэчна-інфармацыйная дзейнасць (менеджмент)*

Карэктар В. Б. Кудласевіч
Тэхнічны рэдактар Л. М. Мельнік

Падпісана ў друк 2018. Фармат 60x84 ¹/₁₆.
Папера офісная. Рызаграфія.
Ум. друк. арк. 1,22. Ул.-выд. арк. 0,81. Тыраж экз. Заказ .

Выдавец і паліграфічнае выкананне:
установа адукацыі
«Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».
Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 1/177 ад 12.02.2014.
ЛП № 02330/456 ад 23.01.2014.
Вул. Рабкораўская, 17, 220007, г. Мінск.